

Sygn. akt II UK 131/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 stycznia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Herbert Szurgacz (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Z. M., R. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P.

z udziałem zainteresowanych . L. i P. O. Spółki z o.o. w P.

o składki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 stycznia 2010 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 4 lutego 2009 r.,

I. uchyla zaskarżony wyrok i zmienia wyrok Sądu Okręgowego w P. z dnia 27 grudnia 2007 r., w części dotyczącej odpowiedzialności Z. M. za zaległości składkowe „P. – O.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w P. na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od lipca 2001 r. do listopada

2002 r. wraz z naliczonym do dnia 24 września 2004 r. odsetkami oraz w części dotyczącej odpowiedzialności R. P. za zaległości składkowe „P. – O.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w P. na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych od maja 2001 r. do listopada 2002 r. wraz z naliczonym do dnia 24 września 2004 r. odsetkami i oddala odwołania tym zakresie,

II. zasądza solidarnie od odwołujących się Z. M. i R. P. na rzecz pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w P. kwotę 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w drugiej instancji,

III. zasądza solidarnie od odwołujących się Z. M. i R. P. na rzecz pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w P. kwotę 1.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 4 lutego 2009 r. oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w P. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 27 grudnia 2007 r. Wyrokiem tym Sąd Okręgowy zmienił w części decyzję organu rentowego z dnia 20 września 2004 r. , stwierdzając, że Z. M. nie jest zobowiązany do zapłaty zaległych składek na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od lipca 2001 r. do listopada 2002 r. wraz z naliczonym do dnia 24 września 2004 r. odsetkami, oddalając jego odwołanie w pozostałym zakresie oraz zmienił w części kolejną decyzję organu rentowego z dnia 20 września 2004 r., stwierdzając, że R. P. nie jest zobowiązany do zapłaty zaległych składek na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych od maja 2001 r. do listopada 2002 r. wraz z naliczonym do dnia 24 września 2004 r.

odsetkami, oddalając jego odwołanie w pozostałym zakresie. Sąd Okręgowy uznał, że obaj odwołujący się – jako członkowie zarządu „P. – O.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w P. ponoszą odpowiedzialność za zaległości tej Spółki z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne na podstawie art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.) w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm., przywoływanej dalej jako ustawa systemowa). Sąd Okręgowy nie znalazł natomiast podstaw prawnych, aby obciążyć odwołujących się odpowiedzialnością za zaległości Spółki z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Stwierdził, że nie ma wyraźnego przepisu w ustawie systemowej, który rozciągałby odpowiedzialność osób trzecich na tego rodzaju zaległości. Tej kategorii nie obejmuje przepis art. 31 ustawy systemowej, który dotyczy wyłącznie zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne. Również przeniesienia tej odpowiedzialności nie uzasadnia treść art. 32 tej ustawy, gdyż, zdaniem Sądu Okręgowego, określa on, w jakim zakresie do składek na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, mają zastosowanie przepisy o składkach na ubezpieczenia społeczne. Nie zawiera on natomiast wyraźnego odwołania do Ordynacji podatkowej.

Sąd Apelacyjny w pisemnych motywach swojego rozstrzygnięcia podzielił powyższe stanowisko.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego – art. 31 i 32 ustawy systemowej w związku z art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez zmianę wyroku Sądu Okręgowego w części dotyczącej odpowiedzialności odwołujących się za zaległości składkowe na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i stwierdzenie, że ponoszą oni odpowiedzialność za powyższe należności, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od każdego z odwołujących się kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu skargi, powołując się na uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2006 r., II UK 85/06 (OSNP 2007 nr 21 –22, poz. 328), wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2006 r., II UK 47/06 (OSNP 2007 nr 19–20, poz. 296) oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2008 r., II UZP 3/08 (OSNP 2009 nr 11-1, poz. 148), stwierdził, że członkowie zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością mogą, na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej związku z art. 32 ustawy systemowej oraz w związku z art. 31 tej ustawy, zostać obciążeni odpowiedzialnością za niezapłacone w terminie przez tę spółkę składki na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i na ubezpieczenie zdrowotne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona, albowiem Sąd drugiej instancji dokonał błędnej wykładni art. 32 w związku z art. 31 ustawy systemowej w związku z art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej. Dopuszczalność przeniesienia odpowiedzialności za zaległości składkowe na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych na osoby trzecie, a także na spadkobierców – w oparciu o przepis art. 32 ustawy systemowej - była przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w uchwałach z dnia 7 maja 2008 r., II UZP 1/08 (OSNP 2000 nr 232, poz. 352) oraz z dnia 4 czerwca 2008 r., II UZP 3/08, przywołanej w skardze. W pierwszej z tych uchwał (II UZP 1/08), dotyczącej spadkobierców, Sąd Najwyższy stwierdził, że należności z tytułu niezapłaconych przez spadkodawcę składek na ubezpieczenia zdrowotne, składek na Fundusz Pracy oraz na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i należności z nimi związane - według ich stanu na dzień otwarcia spadku - przechodzą, jako obowiązek majątkowy zmarłego w rozumieniu art. 922 § 1 i § 3 k.c., a więc jako dług spadku, na spadkobiercę, który przyjął spadek, w granicach jego odpowiedzialności za długi spadku, przy czym spełnienie tego obowiązku majątkowego, jako zobowiązania publicznoprawnego, następuje na zasadach określonych w dziale III Ordynacji podatkowej, a więc po wydaniu przez organ rentowy (wierzyciela) decyzji określającej zobowiązanie konkretnego spadkobiercy

podlegającej kontroli właściwego dla organu rentowego sądu ubezpieczeń społecznych. Pobór tego rodzaju (zaległych) składek i należności z nimi związanych, według ich stanu na dzień otwarcia spadku dłużnika organu rentowego, pobór w znaczeniu, o którym mowa w art. 32 ustawy systemowej, jest niemożliwy bez uprzedniego wydania przez organ rentowy decyzji określającej zobowiązanie konkretnego spadkobiercy z powołaniem się na odpowiednie przepisy Ordynacji podatkowej, te same, jakie stanowią podstawę dla określenia zobowiązania spadkobiercy dłużnika organu rentowego w zakresie niezapłaconych przez spadkodawcę, a więc niezapłaconych do dnia otwarcia spadku, należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, do których to przepisów odsyła się w art. 31 ustawy systemowej, a poprzez ten przepis, także art. 32 tej ustawy. Użyte w art. 32 ustawy określenie: „w zakresie poboru” w odniesieniu do składek na ubezpieczenie zdrowotne, składek na Fundusz Pracy oraz na Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, należy odczytywać w powiązaniu z przepisami regulującymi pobór tego rodzaju składek przez organ rentowy. Mając powyższe na uwadze w sytuacji, gdy art. 32 ustawy systemowej stwierdza, że nie tylko w zakresie poboru składek na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy oraz Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, ale także w zakresie egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i dodatkowej opłaty, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika oraz stosowania ulg i umorzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne, to oznacza, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych i Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (każda z tych instytucji w zakresie sobie właściwym) ma prawo i obowiązek stosować odpowiednio przepisy prawa materialnego i procesowego dotyczące składek na ubezpieczenie społeczne wobec każdego dłużnika tego typu należności, jak wymienione w art. 32 ustawy systemowej, które to przepisy pozwolą na pobór, czyli uzyskanie wierzytelności danego Funduszu, a tym samym, między innymi, przepisy stanowiące podstawę materialnoprawną do wydania decyzji określającej zobowiązanie spadkobiercy za długi spadkowe, w granicach wynikających z przepisów prawa spadkowego, według stanu zadłużenia spadkodawcy na dzień otwarcia spadku z tytułu składek na ubezpieczenie

zdrowotne, Fundusz Pracy i (lub) Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz należności z nimi związanych.

W tym kierunku też wyłożony został przepis art. 31 ustawy systemowej w uchwale II UZP 3/08. Sąd Najwyższy stwierdził, że wykładnia użytego w art. 32 ustawy systemowej określenia o „poborze” składek, ograniczająca to pojęcie do czynności technicznych nieobejmujących tym samym odpowiedzialności z tytułu nieopłaconych składek przez osoby trzecie (członków zarządu spółki), nie jest trafna. Podkreślił, że na pobór składek istotnie składają się określone czynności o charakterze czysto technicznym, jednak w rozumieniu art. 32 ma ono inne, szersze znaczenie. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, iż przepisy prawa ustawowego z reguły nie odnoszą się do czynności czysto technicznych; te kwestie ustawodawca przekazuje do aktów wykonawczych. Odwołując się do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 października 1987 r., III UZP 38/8 (OSNCP 1989, nr 7-8, poz. 110), a także uchwały z dnia 7 maja 2008 r., II UZP 1/08, wywiódł, że przepisy ustawowe o poborze składek dotyczą przede wszystkim określenia podmiotu zobowiązanego do ich zapłacenia. Podmiotem zobowiązanym do opłacenia składek może być następca prawny podmiotu, na którym ciążył obowiązek składkowy, jak i osoba trzecia, na którą przepisy prawa nakładają obowiązek spełnienia, przy istnieniu określonych warunków, zobowiązania składkowego, niespełnionego przez podmiot bezpośrednio zobowiązany. Taką możliwość przewiduje art. 31 ustawy systemowej, który odsyła do odpowiedniego stosowania m. in. art. 116, 116a, 117, 118 i 119 Ordynacji podatkowej, tj. do przepisów o odpowiedzialności osób trzecich za zobowiązania podatkowe. W uchwale tej Sąd Najwyższy powołał się także na to, że skoro art. 32 ustawy systemowej w wymienionych w nim kategoriach spraw odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów dotyczących składek na ubezpieczenie społeczne, to oznacza to odesłanie do wszystkich przepisów dotyczących składek na ubezpieczenie społeczne, a więc również do przepisów Ordynacji podatkowej, wymienionych w art. 31 ustawy systemowej, a więc i do przepisu art. 116 i następnych. Na gruncie wykładni językowo - logicznej art. 32 nie ma uzasadnienia do wybiórczego stosowania tylko niektórych przepisów Ordynacji, wręcz przeciwnie, taka interpretacja pozostawałaby w sprzeczności z wykładnią systemową.

Wreszcie w uchwale podjętej w składzie siedmiu sędziów z dnia 15 października 2009 r., II UZP 3/09 (niepublikowanej), Sąd Najwyższy stwierdził, że przepis art. 32 ustawy systemowej - także w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 stycznia 2010 r., przed zmianą dokonaną przez art. 45 pkt 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1656) – stanowi podstawę odpowiedniego stosowania do składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i na ubezpieczenie zdrowotne przepisów dotyczących składek na ubezpieczenia społeczne o odpowiedzialności osób trzecich za zaległości składkowe. Wyjaśnione zostały więc także wątpliwości, które pojawiły się w związku z powyższą zmianą legislacyjną wskazującą już *expressis verbis* na odpowiednie stosowanie przepisów w zakresie odpowiedzialności osób trzecich i spadkobierców do składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Emerytur Pomostowych oraz na ubezpieczenie zdrowotne.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁶ k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania w drugiej instancji rozstrzygnięto na podstawie art. 98 k.p.c. i art. 105 § 2 k.p.c. w związku § 6 pkt 5 w związku z § 12 ust. 1 pkt 2 w związku § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.), a o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 k.p.c. i art. 105 § 2 k.p.c. w związku § 6 pkt 5 w związku z § 12 ust. 4 pkt 2 w związku § 5 powyższego rozporządzenia. Sąd Najwyższy miał przy tym na uwadze trafny pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z 9 marca 1993 r., II UZP 5/93 (OSNCP 1993 nr 11, poz. 194) oraz w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2009 r., I UZP 1/09 (LEX nr 518062), że w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych dotyczącej przeniesienia na członków zarządu spółki zobowiązań spółki za zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wynagrodzenie pełnomocnika będącego radcą prawnym powinno być ustalone na podstawie § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r.

w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, a nie w oparciu o § 11 ust. 2 tego rozporządzenia. Natomiast z uwagi na to, że apelacja pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego nie objęła nałożonego na odwołujących się, na podstawie przepisu art. 100 zdanie drugie *in principio* k.p.c., obowiązku zwrotu kosztów zastępstwa procesowego stronie pozwanej w całości, zawartego w pkt 3 wyroku (ustalonych błędnie według § 11 ust. 2 tego rozporządzenia), Sąd Najwyższy nie miał postaw do korygowania tej kwoty.

/tp/